

ULUSLARARASI ÖRGÜTLERİN FARKLI SINIFLANDIRILMA BİÇİMLERİ

Yard. Doç. Dr. Beril DEDEOĞLU
Galatasaray Üniversitesi,
İ.İ.B.F. Uluslararası İlişkiler Bölümü

I. GİRİŞ

Global sistemde rol oynayan aktörlerden biri olarak kabul edilen uluslararası örgütlerin, uluslararası ilişkiler disiplini çerçevesinde bir iki cümle ile tanımını yapabilmek kolay olmamaktadır. Bunun en önemli nedenlerinden birisini, kavram içerisindeki “ulus” sözcüğü, diğerini de “arası” sözcüğü oluşturmaktadır. Ulus, kabaca, ortak bir geçmişe ve geleceğe ilişkin benzer düşüncelere sahip olan, yani bir inanç ve bilinç birliği içerisinde olan insan topluluğu olarak⁽¹⁾ tanımlanabilmektedir. Uluslararası örgütler terimi içerisinde yer alan uluslar ise, daha çok ulusların bağlı olduğu siyasal üniteleri, kurumları ifade etmektedir. Çünkü, uluslararası sistemde, ulusların doğrudan birbirleri ile ilişki kurmalarından çok, bu ulusları temsil eden siyasal ve/veya ekonomik organizmaların ilişkileri sözkonusu olmaktadır. Burada, ele alınan insan topluluğunun halk, vatandaş, ulus olarak tanımlanmasının önemi yerine, bu kesimlerin organik ilişkilerini kuran yapıların önemi ortaya çıkmaktadır. Bu durumda; devletler, dernekler, sendikalar, firmalar, meslek odaları gibi bir çok kuruluş uluslararası örgüt kavramı içerisinde yer alabilmektedirler. İkinci tanım sorununu oluşturan “arası” sözcüğü ise, ilişkilerin her zaman iki ya da daha çok ünitenin arasında gelişmemesinden kaynaklanmaktadır. Bazen, siyasal/ekonomik ünitelerin geliştirdikleri işbirliği, bir araya gelen ünitelerin tüm faaliyetleri açısından bir bağlayıcı özellik göstermektedir. Bu durumda ilişkiler, aralarında geliştirilenlerle değil, kendilerini aşan bir düzlemde geliştirilen kurallar ile belirlenir duruma gelmektedir. Uluslar-aşkın (transnasyonal) bu tür ilişkiler ile de, uluslar-üstü (supranasyonal) örgütler ya da organlar ortaya çıkabilmektedir.

Uluslararası örgüt tanımlarını yapmayı güçleştiren sözkonusu konular, aynı zamanda örgüt türlerini belirlemeyi de güçleştirmektedir. Bir kavram, birden çok

(1) Ülke Arıboğan, Beril Dedeoğlu, Gülden Ayman, Uluslararası İlişkiler Sözlüğü, Der Yay. Genişletilmiş

oluşumu ifade ettiğinde, genel olarak birbirlerinden farklılıklarının vurgulanmasına yardım edecek sınıflandırmalara gidilir. Uluslararası örgütlerin farklı türleri de, kapsamına giren geniş içeriğe uygun olarak farklı sınıflandırmalar çerçevesinde ortaya çıkmaktadır. Uluslararası ilişkiler disiplininde çalışan kişilerin, örgütleri hangi tanımlar çerçevesinde ele aldıkları, yaptıkları sınıflandırmalar ile de açıklık kazanmaktadır. Bu çalışma, uluslararası örgüt kavramının en yaygın tanımını vermekle yetinerek, esas olarak farklı sınıflandırmaları bir araya getirebilme amacı taşımaktadır. Farklı sınıflandırmaların bir araya getirilmesi, uluslararası örgüt çalışmalarında bir örgüt incelenirken değişmez değişkenlerin bulunması açısından da yarar sağlamaktadır. Böylece, ele alınan bir uluslararası örgüt, örneğin amaçları, yayıldığı bölgesi, üyeleri vb. kriterlerine göre belirlenip tanımlanabilmekte ve benzerlerinden ayırt edilebilmektedir.

II. ULUSLARARASI ÖRGÜT KAVRAMI VE FARKLI SINIFLANDIRMALAR

A. Uluslararası örgüt kavramı

Tarihsel olarak öncelikle devletler arası işbirlikleri uluslararası örgüt kapsamında değerlendirildiğinden, tanımların büyük bir çoğunluğu da devlet aktörlere göre yapılmıştır. Bu açıdan bakıldığında uluslararası örgütler, “bir ya da daha çok sayıdaki devletin, belirli bir alanda işbirliği gerçekleştirmek için otonom davranabilecekleri özgül organlar bütünü oluşturmaları”⁽²⁾ biçiminde tanımlana bilir. Uluslararası örgüt kurma yolu ile bir araya gelme arzusunda bulunan devletlerin, aralarında uzlaştıkları belirli konuların bulunması, germekte ve işbirliği de daha çok bu uzlaş alanlarında gelişmektedir.⁽³⁾ Uzlaşmalarını bir hukuk belgesi ile teminat altına alan devletler, bir antlaşma, sözleşme ya da benzeri bir metne imza atarak amaç birliklerini beyan ve tescil ederler.⁽⁴⁾ Devletlerin bir araya gelerek yeni bir uluslararası aktör oluşturmaları, ortak amaçları bulunması ile örtüştiğine göre, ortak sorunları ile de örtüşmektedir. Bu durumda uluslararası örgütler, ortak sorunların uyum içerisinde çözülmesi amacı ile devletleri işbirliğine zorlamaktadır.⁽⁵⁾ Sorunların çözülmesi ve ortak amaçlar doğrultusunda davranılması gereksinimi, devletlerin geleneksel diplomatik ilişki yöntemlerini sürdürmelerinin ötesindeki işbirliklerini gerekli kılmıştır. Buradaki en önemli nokta, devletler arasında iletişimi sürekli kılabacak mekanizmaya olan gereksinimdir. Söz konusu çerçeveden bakıldığında uluslararası örgütler, “devletler arası kurumsal iletişim aracı” olarak tanımlanabilmektedirler.⁽⁶⁾ Uluslararası örgütler

(2) Paul Reuter, Jean Combacau, *Institutions Internationales*, 3e. Ed., P. U. F., Paris, 1985, s. 278.

(3) Charles Zorgbibe, *Les Alliances dans le Système Mondial*, P. U. F., Paris, 1983, s. 67.

(4) Max Gounelle, *Relations Internationales*, 3e. Ed., Dalloz, Paris, 1996, s. 125.

(5) Feridan Ergin, *Uluslararası Politika Stratejileri*, İ. Ü. Yayınları, no. 499, İstanbul, Ty, s. 35 vcs. : 201.

içerisinde kurulan organlar da, işte bu iletişimi sağlayan kurumlar olmaktadır. Belirli gereksinme ve sorunlardan doğan uluslararası örgütler, üyeleri arasındaki koordinasyon ve iletişimi, oluşturdukları organlar kanalı ile sağlamakta ve bu organlar da belirli alanlarda faaliyet gösteren otonom kurumlar olarak çalışmaktadır.⁽⁷⁾

Günümüzde, salt devletler arasında kurulan işbirliklerinin adı uluslararası örgüt olarak anılmadığından, tanımlardaki devlet sözcüğünün yerine siyasal ekonomik üniteler kavramı konulabilmektedir. Sözkonusu üniteler arasında karşılıklı güveni geliştirmeye ve belirli faaliyetleri gerçekleştirmeye zemin hazırlayan uluslararası örgütler, aynı zamanda sorunlar karşısında “denetlenebilir önlemler”⁽⁸⁾ alınmasına da olanak sağlamaktadırlar. Uluslararası sistemde, belirli bir / bir kaç alanda düzen sağlama beklentisi ya da kurulu düzeni koruma endişesi ile kurulan uluslararası örgütlerin iki yönlü işlevleri bulunmaktadır: Bunlardan birincisi; uluslararası örgütlerin mevcut uluslararası sistemdeki güç dağılımını yansıtmaları, ondan etkilenmeleri ve onu etkilemeleridir. İkincisi ise, uluslararası sistemi düzenleyen normatif kuralları oluşturmaları ve yine bu kurallar tarafından kendi faaliyetlerinin de sınırlanmasıdır.⁽⁹⁾

Uluslararası örgütler, uluslararası sistemde yer alan üniteler tarafından belirlenirken, bir yandan da onların faaliyetlerini belirlemek gibi bir özelliğe sahiptirler. Bu halleriyle, uluslararası toplumu oluşturan organizmalar olarak düşünülebilirler. Üyeler arasındaki amaç ve faaliyetler, karşılıklı ya da ortak faaliyetler, hukuk kuralları ile belirlenir ve sınırları saptanır. Sözkonusu çerçevede uluslararası örgütler, bazen uluslararası ilişkilerin bir aracı olurken, bazen de nihai amacı olabilmektedirler. Uluslararası örgüt oluşturma bir nihai amaç olduğunda, sistemdeki güç ilişkilerinin değişmez kılınması ve farklı çıkarlar arası bir denge kurulması arzusu ortaya konmuş olmaktadır.⁽¹⁰⁾

Bir çok farklı tanımının yapılması olanaklı olan uluslararası örgütler, özü itibari ile bir işbirliği ve müzakere türüdür ve örgütlenme egemen eşitlerin (hükümetler ya da hükümetler dışı aktörler) otonom organlar aracılığı ile ortak amaçlar doğrultusunda sürdürdükleri bir işbirliği biçimidir. Buna göre uluslararası örgütler;

- Bir antlaşma, anlaşma, antant ya da sözleşme ile kurulurlar,
- Mutlak biçimde önceden belirlenmiş ve kurucu belge içine yerleştirilmiş

(6) Alain Platney, *La Négociation Internationale*, Ed. du CNRS, Paris, 1980, s. 470, Ayrıca bkz. Marcel Merle, *Sociologie des Relations Internationales*, 3e. ed., Dalloz, Paris, 1982, s. 335.

(7) Seha L. Meray, *Uluslararası Hukuk ve Örgütler*, A. Ü. Yayınları, Ankara, 1977, s. 264. Pascal Boniface, *Manuel de Relations Internationales*, Dunod, Paris 1994, s. 15.

(8) Vadim Zagladin, *Uluslararası Genel Güvenlik*, Sorun Yayınları, İstanbul, 1987, s. 73.

(9) Faruk Sönmezoğlu, *Uluslararası Politika ve Dış Politika Analizi*, 2. Baskı, Filiz Kitapevi, İstanbul, 1995, s. 545.

(10) Jean Charpentier, *Institutions Internationales*, 11e. Ed., Dalloz, Paris, 1993, s. 2.

- amaçlara sahiptirler,
- Sistemin işleyişine, üyelerine, ortak tutum ve davranışlara ilişkin ortak ilkeler benimserler.
- Her durumda olmasa da üyelerini egemen ve eşit kabul ederler,
- Faaliyetlerin yürütülmesini sağlayan organlar oluştururlar,
- Faaliyetlerin sürdürülebilmesi için kaynak temin ederler ve
- Genel olarak bir merkeze sahiptirler.

B. Uluslararası Örgütlerin Farklı sınıflandırmaları

Uluslararası örgütlerin pek çok değişik biçimde sınıflandırmasını yapmak olanaklıdır. Bunun en önemli nedeni, farklı kriterlerin ele alınmasıdır. Genel eğilim, incelenecek örgütlerin baskın özelliklerinin saptanması ve benzer / benzemez yönlerin bir sınıflandırma içerisinde değerlendirilmesidir. Örneğin, Birleşmiş Milletler Örgütü dendiğinde bu örgütün baskın özelliği olarak evrensel oluşu kabul edilir ise, evrensel olmayan diğer bir örgüt ile coğrafi dağılım kriterine göre bir sınıflandırmaya gidilebilir. Oysa BM Örgütü, bir çok başka açılarından da diğerlerinden farklılaşabileceğinden sınıflandırma yapmaya hizmet edecek kriter sayısını artırmak gerekmektedir. Bu noktada amaç, örneğin BM Örgütü'nün evrensel, çok taraflı, daimi, genel amaçlı vb.türü özellikleri ile tanımını yapabilmektir.

Farklı kriterlere göre uluslararası örgüt sınıflandırmalarını şu biçimde yapmak olanaklıdır:

1. Amaçlarına göre uluslararası örgütler:

a- Özel bir amaca ilişkin olarak kurulan uluslararası örgütler: Burada kriter, örgütün kurulmasında tek amaç bulunmasıdır. Saptanmış amaç için birden fazla alanda faaliyet gösterilmesi ise olanaklıdır. Uluslararası Nükleer Enerji Ajansı, Ren Komisyonu, Avrupa Yatırım Bankası, Uluslararası Sivil Havacılık Örgütü, Uluslararası Gıda ve Tarım Örgütü gibi.

b- Genel ilkeler çerçevesinde oluşturulan uluslararası örgütler: Birleşmiş Milletler Örgütü, Avrupa, Konseyi, Güneydoğu Asya Ulusları Birliği (ASEAN), Arap Birliği, İslam Konferansı Örgütü, bu kategoride ele alınabilirler.

2. Üye sayılarına göre uluslararası örgütler

a- Çift taraflı uluslararası örgütler: 1921 tarihli BLU (Belçika-Lüksemburg Ekonomik Birliği), 1936-1937 arası ikili olarak varlık sürdürmüş olan Anti-Komintern Pakt (Almanya-Japonya), 1939'da kurulan Çelik Pakt (Almanya-İtalya) birer örnek durumundadır.

b- Çok taraflı uluslararası örgütler: Üye sayısı 184'e ulaşmış BM Örgütü

de, üçlü Antant ya da CENTO da bu kategori içerisinde değerlendirilmektedir.

3- sürelerine göre uluslararası örgütler:

a- Daimi uluslararası örgütler: Kurulduğu tarihten itibaren üyeleri ya da faaliyetleri ile ilgili değişiklikler olmasına rağmen varlığını kurulduğu zamanki adı ile sürdüren uluslararası örgütlerdir. Bu kategoriye, BM Örgütü, Avrupa Konseyi Örgütü, NATO gibi; kuruluşundan itibaren günümüze dek gelen örgütler örnek olarak verilebilir.

b- Geçici uluslararası örgütler: Belirli bir tarihsel dönemde faaliyet gösterdikten sonra ortadan kalkmış olan örgütlerdir. Sistemdeki değişimler ile işlevini yitiren örgütlere, Kutsal İttifak, Mihver Devletleri, Varşova Paktı, COMECON, Balkan Paktı; üyelerde ortaya çıkan iç krizler ya da savaş gibi olağanüstü koşullar sonrası ortadan kalkan örgütlere RCD, Bağdat Paktı, LAFTA gibi örnekler verilebilir. Ayrıca, örgütün kuruluş amacının belirli bir tarih ya da görevle sınırlı tutulması da sözkonusu olabilmektedir. Yugoslavya'da faaliyet göstermiş olan FORPRONU gibi, daha çok belirli bir askeri amaç çerçevesindeki kuruluşlar bu çerçevede değerlendirilmektedir. Bir baraj, yol yapımı ya da iletişim sistemlerinin yerleştirilmesi sırasında kurulan uluslararası örgütler, bir nehir ya da gölün ıslahına yönelik işbirlikleri gibi kuruluşlar da, görevin sona erışı ile ortadan kalkabilmektedirler.

4-Coğrafi dağılımlarına göre uluslararası örgütler:

Uluslararası örgütlerin coğrafi dağılımına ilişkin bir kategorik ayırımın iki yönü bulunmaktadır. Bu türden bir ayırım içerisinde hem örgüte katılan üyelerin coğrafi konumları, hem de örgüt faaliyetinin bir coğrafi alanla ya da daha geniş bir alanla ilgisi olup olmaması girmektedir. Diğer bir ifade ile ayırım, üyelerin sınırlı/sınırsız katılımları ile örgüt faaliyetinin sınırlı/sınırsız olması anlamlarında yapılmaktadır.⁽¹¹⁾

a- Evrensel uluslararası örgütler: Dünyanın her bölgesinden gelen temsilciler ile oluşan örgütler, üyelerinin bulunduğu coğrafi alanları da gözönüne alan politikalar ürettiklerinden hem üyeleri, hem de faaliyetleri açısından evrensel niteliğe sahiptirler. Bu tür örgütlerde genel olarak üyeler eşit statüde kabul edilmektedirler. Kurucu üye, sonradan katılan üye gibi, ayrımlar bulunmakla birlikte, egemenler arası eşitlik prensibi kabul edilmektedir. BM Örgütü ve bu örgüt çerçevesinde kurulmuş uzmanlık kuruluşları (Gıda ve Tarım Örgütü, Uluslararası İmar ve Kalkınma Bankası, Uluslararası Sivil Havacılık Örgütü, Uluslararası

(11) Max Gounelle, *op.cit.*, ss. 126-127.; Marcel Merle, *op.cit.*, s. 338.; Pierre de Senarclens, *La Politique Internationale*, Armand Colin, Paris, 1992, s. 131.; Scha L.Meray *op.cit.*, s. 265. ve Clive Archer, *International Organizations*, George Allen and Unwin, London, 1983, ss. 43-44.

Para Fonu gibi), Dünya Ticaret Örgütü, Uluslararası Hür Sendikalar Konfederasyonu, Olimpiyat Komitesi bu çerçevede verilebilecek örnekler durumundadır.

b- Bölgesel uluslararası örgütler: Üye katılımı ve faaliyet alanı sınırlı olan uluslararası örgütlerdir. Bu tür örgütlerde, çoğu kez konum ve faaliyet sınırının dışında kalan üyelere, "ortak" üye ve "gözlemci" gibi statüler tanınmaktadır. Avrupa'da Avrupa Birliği, Kuzey Amerika'da NAFTA, Güneydoğu Asya'da ASEAN, Latin Amerika'da SELA birer örnek durumundadır.

5- Faaliyetlerin öncelikli konusuna göre uluslararası örgütler:

a- Siyasal ve/veya askeri (ittifak) uluslararası örgütler: Kutsal İttifak, Pan Amerikan Birliği, Dünya Af Örgütü, Enternasyoneller, NATO, Batı Avrupa Birliği, Avrupa Konseyi, bu ayırım çerçevesinde verilebilecek örneklerdir. Bu noktada yapılan ayırım içerisinde uluslararası örgütün salt siyasal ya da salt askeri olduğunu söylemek zor olmakta, ancak öncelikli görünen amaç temel alınmaktadır. Öncelikli amacı askeri olan uluslararası örgütler, öncelikli amacı siyasal gibi görünen ve aynı zamanda savunma, ekonomik ve mali alanlarda da faaliyet-gösteren örgütlerden daha belirgin bir farklılaşma ortaya koymaktadırlar. Daha çok hükümetler arası nitelikteki savunma işbirlikleri, ittifak, koalisyon ve blok gibi isimler almaktadırlar. İttifaklar, kendilerini oluşturan birimlerin nitelik ve davranışları açısından koalisyonlardan daha homojen ve dinamikler.⁽¹²⁾ "Koalisyonlar, çoğu zaman belirli bir amaca ilişkin kurulduklarından, o amacın gerçekleşmesi ile birlikte işlevlerini yitirdiklerin için kısa ömürlü olurlar. Bu çerçevede Mihver Devletleri koalisyon, NATO ittifak olmaktadır. İttifaklar, koalisyonlara oranla daha az sayıda üyeden oluşmakta ve bir anlamda ittifaklar, koalisyonların bir alt kategorisini oluşturmaktadırlar. İttifaklar, devletler arasında belirli bir ya da bir kaç konuya ilişkin bir işbirliği biçimidir.⁽¹³⁾ İster ittifak ister koalisyon biçiminde olsun savunma faaliyeti öncelikli olan uluslararası kuruluşların hemen hepsi, bir şey için değil, bir şeye karşı kurulurlar.

b- Teknik uluslararası örgütler: Faaliyetlerinde öncelikle belirli uzmanlıkları bir araya getirmenin söz konusu olduğu uluslararası örgütlerdir. Hükümetler arası ve hükümetler dışı ve hatta hükümetler aşkın bir çok örneği bulunmaktadır. Örneğin, uluslararası nehir komisyonları, Uluslararası Posta Birliği, bilim kuruluşları, enerji örgütleri, merkez bankaları guvernörler birliği, Dünya Sağlık Örgütü ve UNESCO gibi kuruluşlar bu kapsamda değerlendirilebilmektedirler.

c- Ekonomik uluslararası örgütler: Öncelikli amaçları içerisinde ticari ve ekonomik işbirliği bulunan uluslararası örgütlere ise, Karadeniz Ekonomik İşbirliği, EFTA, UNCTAD gibi, serbest ticaret bölgesi, gümrük birliği ya da ortak

(12) Faruk Sönmezoglu, *op.cit.*, s. 273.

(13) Charles Zorbigibc, *op.cit.*, ss. 69-72.

pazar oluşturma amacı ile dünya ülkelerinin ekonomik kalkınma sorunlarına ilişkin kurulmuş örgütler verilebilir. GATT, Kahve Kartelleri, Petrol Kartelleri de bu çerçevede ele alınabilmektedir.

6-Faaliyet alanının sayısal çokluğuna göre uluslararası örgütler:⁽¹⁴⁾

a- Tek işlevli uluslararası örgütler: Bu tür uluslararası örgütlerin öncelikli amaçları, birden çok olabilmekte, ancak o çeşitli amaçlara ulaşmak için belirli bir alanda faaliyet göstermeleri sözkonusu olmaktadır. Örneğin Avrupa Toplumsal Fonu, Avrupa Birliği üyeleri arasındaki işbirliğinin güçlendirilmesi gibi bir çok alanı kapsayan bir amaç ile kurulmuş olmasına rağmen, faaliyetlerini ortak pazar süreci ile işlerini kaybeden işçilere yardımcı olmak ve iş olanakları sağlamak olarak sınırlandırmıştır. Benzer biçimde Birleşmiş Milletler Sınai Gelişme Örgütü (UNIDO), gelişmekte olan ülkelerin kalkınma sorunlarının çözümüne ilişkin geniş ve çok yaygın bir alana ilişkin amaçlarla kurulmuş bir örgüttür ve faaliyetlerini bu ülkelerdeki sınai yatırımlara destek aramak ile sınırlandırmıştır.

b- Çok işlevli uluslararası örgütler: Amaçları geniş bir içeriğe sahip uluslararası örgütlerde, genel olarak işlevlerin de sayısal çokluğu sözkonusu olmaktadır. Ancak, bazı durumlarda bir uluslararası örgütün belirgin tek bir amacı bulunmakla birlikte, birden fazla faaliyet alanı ve işlevi bulunabilmektedir. UNESCO, UNICEF gibi BM Örgütü uzmanlık kuruluşları, bölgesel bankalar ve bölgesel ekonomik komisyonlar (ECA-Afrika Ekonomik Komisyonu, ECLA-Latin Amerika Ekonomik Komisyonu, ECE-Avrupa Ekonomik Komisyonu gibi) ve EUROPOL örnek olarak verilebilmektedir.

7- Üyeleri arasında ortak motifler bulunmasına göre uluslararası örgütler:

a- Kalkınma motifli uluslararası örgütler: G-7, 10'lar Klubü gibi gelişmiş ülke örgütlerinin yanı sıra, Doğu Afrika Topluluğu, Arap Ortak Pazarı ve Orta Amerika Ortak Pazarı gibi gelişmekte olan ülkeler arası örgütler de bu ayrıma girmektedir. Ayrıca uluslararası kalkınma bankaları, fonlar, bölgesel mali kuruluşlar da, ekonomik motifli uluslararası örgütler olarak kabul edilebilirler. Bu tür örgütler, benzer ekonomik sorunlara sahip olan ünitelerin, ortak çözüm arama şanslarını artırmaya yönelik motiflerin kullanılarak işbirliğinin geliştirilmek istendiği örgütlerdir.

b- Siyasal ve ideolojik motifli uluslararası örgütler: Avrupa Konseyi, Avrupa Birleşik Devletleri İçin Sosyalist Hareket, Direniş (1943 yılında Hitler politikalarına karşı oluşturulmuştur), Uluslararası Pen Klubü ve Enternasyonaller, bu çerçevede ele alınabilirler. Siyaseten ve ideolojik olarak bir birlerine yakın ünitelerin sistemin bütününde de siyasal etki oluşturma beklenti-

(14) Tek işlevli/çok işlevli uluslararası örgüt ayrımı, bazı yazarlar tarafından evrensel/bölgesel ayrımı ile birlikte değerlendirilmiştir. Bkz. Seha L. Meray, *op.cit.*, s. 265.; Marcel Merle, *op.cit.*, s.338.

leri ile işbirliği yapmaları sözkonusudur. İşbirliği bağları, siyasal / ideolojik benzeşmeler ile güçlendirilir.

c- Dinsel motifli uluslararası örgütler: İslam Konferansı Örgütü, Dünya Siyonist Birliği, Avrupa Hıristiyan Demokrat Birliği, Müslüman Kardeşler Örgütü türünden kuruluşlar birer örnek durumundadır. Din motifi ile işbirliğinin moral zemini hazırlanarak diğer faaliyet alanlarındaki uzlaşmaların kolay sağlanması amaçlanır.

d- Irk motifli uluslararası örgütler: Arap Birliği, Dünya Zenci Müslümanlar Birliği türünden örnekler verilebilir. Irk ve köken özelliklerinin bir araya getirilmesiyle, üniteler arasındaki ortak sorun / ortak amaç ilişkilerinin geliştirilmesi ve işbirliği koşullarının kolaylaştırılması beklenir.

8-Görevlerine göre uluslararası örgütler:

a- Birlikte davranmayı esas alan uluslararası örgütler: Bu tür örgütlerde birlikte varolma (coexistence) ile işbirliği (cooperation) iç içe geçmiştir. Avrupa Konseyi, AGİT, OPEC, KEİB gibi kuruluşlar bu çerçevede ele alınabilirler. Örgüt, kuruluşundan itibaren benzer olaylar karşısında benzer davranışların birlikte gösterilmesi taahhütü ile oluşturulur.

b- Bir anlaşmazlık konusunu çözerek kurala bağlayan uluslararası örgütler: Uluslararası Ren Komisyonu, Tuna Nehri Komisyonu, Dünya Ticaret Örgütü, Polisario Cephesi gibi örnekler verilebilir. Sorun karşısında, zorunlu olarak bir araya geliş sözkonusudur ve bu birlikten genellikle normatif bir sonuç ortaya çıkmaktadır. Örgüt çerçevesindeki normatif kurallar, dünya ölçeğinde geçerli kurallar durumuna dönüşerek bir emsal oluştururlar.

c- Üyelerini idare etmeyi esas alan uluslararası örgütler: Avrupa Birliği, Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu, COMECON, IMF gibi örgütler birer örnek durumundadırlar. Bu tür örgütleri oluşturan üyeler, önce örgütün temel prensiplerini oluştururlar, ancak sonradan bu prensipler tarafından mutlak biçimde belirlenirler.

9-Örgüt içerisindeki karar alma yetkisinin kullanımına göre uluslararası örgütler:

a- Uluslararası işbirliği: Örgüt faaliyetleri ile ilgili kararların, üyeler arasında alındığı uluslararası örgütlerdir. BM, Avrupa Konseyi, Arap Birliği, Amerikan Devletleri Örgütü gibi bir çok kuruluş bu biçimde oluşturulmuşlardır.

b- Uluslararası işbirliği: Üyelerin çoğunluk kararı ile aldığı kararların üyeleri bağlayıcı olması ve yetkilerini devrettikleri organların kararlarına uymak zorunda kalmalarının sözkonusu olduğu örgütlerdir. Avrupa Konseyi Adalet Divanı, Avrupa Birliği Komisyonu ve Parlamentosu, Avrupa Kömür Çelik Birliği Yüksek Otoritesi, COMECON ve Varşova Paketi'nin işleyiş biçimleri ile bir çok

çokuluslu şirket faaliyeti bu çerçevede ele alınabilmektedir.

10- Üyelerinin aktör tipine göre uluslararası örgütler⁽¹⁵⁾

a- Hükümetlerarası uluslararası örgütler: Hükümetlerin temsil edildiği ve genel olarak devletlerarası örgütler adı ile anılan örgüt türüdür. Hükümetlerin temsil edilme biçimlerine göre de birbirlerinden ayrılırlar:

i- Delege yolu ile temsil esasındaki uluslararası örgütler: Diplomatların, daimi temsilcilerin bulunduğu uluslararası örgütlerdir. BM, Avrupa Konseyi gibi örgütler buna örnek oluşturmurlar.

ii- Doğrudan hükümet tarafından temsilin esas alındığı uluslararası örgütler: Devlet başkanları, hükümet başkanları ve/veya bakanların doğrudan temsil edildikleri örgütlerdir. İslam Konferansı Örgütü, Arap Birliği gibi bir çok kuruluş bu türe örnek verilebilmektedir.

b- Hükümetler dışı uluslararası örgütler: Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal Konseyi'nin yaptığı tanıma göre, "hükümetlerarası bir anlaşma ile kurulmayan her uluslararası örgüt, uluslararası hükümetler dışı örgüttür."⁽¹⁶⁾ Hükümetlerin temsil edilmediği bu türden örgütler, daha çok belirli işlevleri gerçekleştirme amacı ile oluşturulmuşlardır. Amaçları, siyasal, sosyal, hukuksal, bilimsel, dinsel, insani, sportif ve ekonomik alanlara ilişkin olmaktadır. Bu tür örgütlerin tümü, bir uluslararası hukuk kişisi olarak tanınmamakla birlikte, sistemde oluşturdukları etkilere bağlı olarak birer aktör olarak ele alınabilmektedirler. Bu tür örgütlerde karşılıklı ilişkiler, her zaman devlet kanalları ile yapılmamakta, çeşitli grup ya da kişilerin uluslararası bağları ticari, entellektüel, bilimsel ya da teknik kanallarla düzenlenmektedir. Sınırlar aşkın ilişkilerin de sözkonusu olabileceği durumlar ortaya çıktığında, bu tür örgütlerin faaliyetlerine uluslararası faaliyet adı verilmektedir. Uluslararası Af Örgütü, Dünya Sağlık Örgütü, Kızıl Haç, Dünya Siyonist Birliği, Uluslararası Tabipler Odası, Dünya Ticaret Odası, Müslüman Kardeşler Örgütü, Hamas gibi kuruluşların yanı sıra çok uluslu şirketler de bu çerçevede örnek oluşturmaktadırlar.

c- Hem hükümetlerin hem hükümet dışı temsilcilerin yer aldığı uluslararası örgütler: Bu tür örgütlere verilebilecek örneklerin başında ILO gelmektedir. ILO, üçlü bir yapıya sahiptir. Devletler örgüte 4 temsilci ile katılırlar. Bunlardan ikisi hükümet temsilcisi, biri işçi sendikalan temsilcisi ve biri de işveren kuruluşları temsilcisidir. Diğer örnekler ise, parlamento türü bir organı bulunan uluslararası örgütler olmaktadır. BAB, AB ve Avrupa Konseyi gibi örgütlerde, hem halkları temsil eden organlar hem de hükümetleri temsil eden

(15) Üyelerin aktör tipine göre yapılan sınıflandırmalara sıklıkla rastlanmaktadır. Bkz. Marcel Merle, *op.cit.*, s. 362; Max Gounelle, *op.cit.*, ss. 125-148; Pierre de Senarclens, *op.cit.*, s. 128.; Alain Plantey, *op.cit.*, s. 1091.; Faruk Sönmezoğlu, *op.cit.*, s. 546.; Ferudun Ergin, *op.cit.*, s. 210.; Clive Archer, *op.cit.*, ss. 37-43.

(16) *ESQSOC Resolution*, No. 228, 27. February, 1950.

organlar yer almaktadır. Ayrıca AB içindeki COREPER'de olduğu gibi hükümetlerden bağımsız teknik uzmanların yer aldığı organları barındıran karma örgütler de bulunmaktadır.

Aktörlerinin karma yapısına göre oluşan uluslararası örgütlerde bir diğer tür de, üyeliğin yalnızca egemen devletlere açık olmadığı uluslararası kuruluşlardır.⁽¹⁷⁾ Buna en uygun örnek, Milletler Cemiyeti'dir. Misak'ın 1. ve 2. maddeleri bağımlı toprakları ve egemen olmayan toplulukları üye olarak kabul edilebilir bulmaktadır. MC üyeleri, üyelik için tam olarak egemen devletler ile dominyon ya da kolonileri bir arada öngörmüştür.

d- Hükümetler aşırı (transgovernmental) uluslararası örgütler⁽¹⁸⁾: Bu türe giren uluslararası örgütler, hükümet organlarının karşılıklı ilişkileri sonucunda oluşmakla birlikte, hükümetlerden bağımsız çalışan örgütlerdir. Hükümetler aşırı örgütler, kendilerini kuran hükümetin merkezi dış politika organlarının denetimi dışında faaliyet sürdürürler. Örgüt çerçevesindeki ilişkiler genel olarak enformeldir. Avrupa Birliği yerel yönetimlerini bir araya getiren Uluslararası Yerel Otoriteler Birliği (International Union of Local Authorities-IULA) bir örnek durumundadır. Diğer bir örnek, Uluslararası Deniz Araştırmaları Konseyi (International Council for the Exploration of the Sea-ICES)'dir. Bu kuruluş, hükümetlerin deniz araştırma birimlerini, INTERPOL'ü, Uluslararası Kriminal Polis Örgütü'nü ve Parlamentolararası Birlik'i bir araya getiren bir işbirliği ağı kurmuştur.

11- Üyelerin refah düzeylerine göre uluslararası örgütler:

a- Sanayileşmiş ülkeler arasında kurulmuş uluslararası örgütler: GATT, OECD, IMF, AB gibi örnekler verilebilir.

b- En fazla sanayileşmiş ülkeler arasında kurulmuş uluslararası örgütler: G7, 10'lar Klübü, bu çerçevedeki örneklerdir.

c- Gelişmekte olan ülkeler arasında kurulmuş uluslararası örgütler: ASEAN, ALADI, ECO, Orta Afrika Ortak Pazarı birer örnek durumundadır.

d- Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler arasında kurulmuş uluslararası örgütler: Örnek olarak NAFTA, APEC, UNCTAD, BM, BDT verilebilir.

12- Benimsenen örgüt modeline göre uluslararası örgütler:

a- Konferans modeli uluslararası örgütler: Birleşmiş Milletler Örgütü, Amerikan Devletleri Örgütü, İslam Konferansı Örgütü, AGİT gibi bir çok örnek verilebilir.

b- Konfederasyon modeli uluslararası örgütler: Konferans sistemine göre

(17) Clive Archer, *op.cit.*, s. 38.

(18) *Ibid.*, s. 41.

daha sıkı bir işbirliği modeli olan konfederasyonda, üyeler çokluğu esası uygulanmaktadır. Karar alımında uluslararası organlar yetkilidir ve üyeler arası ulusal farklar gözetilmektedir. Dünya İşçi Konfederasyonu, Avrupa Tarım Konfederasyonu ve bazı yönleri ile Bağımsız Devletler Topluluğu bu ayırımı örnek olarak verilebilmektedir.

c- Federasyon modeli uluslararası örgütler: Üyelerin tam birliğini sağlayacak olan bu modele ulaşılmış örnek bulmak güç olmakla birlikte AB'nin en yakın federal model olduğu söylenebilmektedir.

13- Kuruluş ve gelişim zamanlamasına göre uluslararası örgütler⁽¹⁹⁾

a- Nihai biçiminin kuruluş aşamasında belirlendiği uluslararası örgütler: Bir kerede kurulan bu örgütlere BM, Avrupa Konseyi ve Afrika Birliği Örgütü birer örnek olarak verilebilmektedir. Kollektif davranış sağlama amacı ile bir kurucu antlaşma doğrultusunda oluşturulurlar. Kurucu antlaşma, örgütün tüm ilke ve amaçlarını normatif olarak bir defada düzenler. Örgüt organları da yine bu ilk kuruluş aşamasında biçimlendirilir. Karar alımında hükümetler egemendir ve ilerleyen zaman içinde kurucu antlaşmada temel değişiklikler yapılmaz. Ancak, değişen koşullara uygun olarak faaliyetlerde değişiklikler yapılır.

b- Aşamalı gelişme gösteren uluslararası örgütler: Bu türden uluslararası örgütler, tüm amaç, faaliyet ve organlarını düzenleyen tek bir antlaşma ile kurulmazlar. Yapısal ve işlevsel bir evrim esas alınır. Avrupa bütünleşmesi, bu türe en iyi örnek olmaktadır. Aşamalı gelişme gösteren uluslararası örgütlerde çeşitli gelişme fazları birbirlerine eklenerek evrim sağlanır. Avrupa bütünleşmesindeki 1957, 1965 ve 1992 antlaşmaları, BAB çerçevesindeki 1947 Dankörk Antlaşması ile 1948 Brüksel Antlaşması, UNIDO bünyesindeki 1966 Kuruluş Sözleşmesi ile 1979 Viyana Sözleşmesi gibi örnekler verilebilir. Aşamalı gelişme gösteren uluslararası örgütler, yukarıdaki ayırımın tersi bir durumu ifade etmektedirler. Hukuksal denetim, birincisinden daha etkindir, ancak temel ilke ve amaçlar sonraki aşamalarda belirlenmeye terk edildiğinden daha belirsiz kalmaktadırlar.

c- İlerlemeci uluslararası örgütler: Bu tür uluslararası örgütler, daha az planlı bir gelişme gösterirler. Bürokratik yapılanmaları, faaliyet alan ve biçimleri gelişmelerin gidişine bırakılmıştır. Daha çok, diplomatik işbirliğinin bir uluslararası işbirliğine dönüştürülmesi, ya da ikili bir antlaşmanın çok taraflı nitelik kazanarak örgüte dönüşmesi biçimlerinde oluşmaktadırlar. 1815 Viyana Kongresi sonrasında Kutsal İttifak'ın kurulması, 1947 Havana Konferansı sonrasında GATT'in oluşması, Uruguay Round'un 1994 Marakeş Antlaşması ile sonuçlanarak Dünya Ticaret Örgütü'nün kurulmasına yol açması, AGİK sürecinin AGİT oluşumunu sağlaması türünden örnekler, bu ayırım içerisine girmektedir.

14-Yapıtım başarısına (etkinliğine) göre uluslararası örgütler:

(19) Serge Sur, *Relations Internationales*, Montchrestien, Paris, 1995, ss. 313-315

Bu türden bir sınıflandırma için uluslararası örgütün tarihsel süreci içerisindeki faaliyetleri göz önünde bulundurulmaktadır. Etkinlik ise, uluslararası sistemin bütününde ya da üyeleri üzerindeki yaptırım başarısı ile ölçülmektedir. Benzerleri ile rekabet edebilecek güce ulaşan, sistemin bütünündeki değişikliklerde ciddi katkısı bulunan, üyelerine istemedikleri bir durumu kabul ettirebilen, sorunlara kalıcı çözümler getirip uygulayabilen örgütler, etkin olarak değerlendirilmektedir.

a- Yaptırım uygulamada başarısız kalan (etkin olmayan) uluslararası örgütler: Bu kategori içerisinde, etkin olma beklentisi bulunup da etki doğuramayan örgütler ile, zaten bu türden bir amacı bulunmayan örgütler girmektedir. Bu çerçevede Afrika Birliği Örgütü, EFTA, LAFTA, Milletler Cemiyeti, KEİB gibi bir çok örgütten söz edilebilmektedir.

b- Yaptırım uygulayabilen (etkin) uluslararası örgütler: Siyasal, diplomatik yaptırımların yanı sıra ekonomik ve askeri yaptırımların da uygulanması ile ifade bulmaktadırlar. Diplomatik ve siyasal anlamda; üye vatandaşlarının sınırdışı edilmesi, göçmen kabul etmeme, antlaşmaları tanımama, diplomatik misyonu geri çekme, üyeliği askıya alma, üyelikten çıkarma gibi yaptırımlar uygulanır. Ekonomik yaptırım olarak da, mal almama, mal satmama, mal ulaşımına engel olma, mali yardım yapmama, yatırım yapmama gibi faaliyetlerde bulunmaktadır. Askeri yaptırım olarak ise silah alım-satım ve üretim alanlarında yaptırım uygulanması dışında kuvvet kullanmaya kadar gidebilir. Bu bağlamda AB, NATO, IMF gibi örgütler etkin kabul edilmektedir. Arap Birliği'nin Mısır'ı üyelikten çıkarması, OPEC kararları ile petrol krizine gidilebilmesi gibi olaylar da, o döneme ilişkin etkinlikler olarak değerlendirilebilmektedir. Ayrıca, İTT Firmasının (çokuluslu şirket), 1973 yılında Şili'deki Allende yönetiminin devrilmesi yolundaki faaliyetleri, hükümetler dışı aktörlerin etkinliğine ilişkin bir örnek olmaktadır.

15-Örgüt organlarındaki oylama yöntemlerine göre uluslararası örgütler:

a- Oybirliği esaslı bulunan örgütler: Avrupa Kömür Çelik Topluluğu bölge, kalkınma bankaları, İslam Konferansı Örgütü, örnek olarak verilebilir. Oybirliği kuralı, mutlak biçimde her karar için uygulanabileceği gibi, bazı örgütlerde kararın konusuna göre uygulanmaktadır. Genel olarak örgüt için yaşamsal önemde kabul edilen durumlar sözkonusu sayıldığında oybirliğine baş vurulmaktadır. Oybirliği yolu ile karar alındığında, bu örgütün o konudaki etkinliğini artırmakta ve üyeleri de mutlak biçimde bağlamaktadır. Ancak, üyelerden birinin olumsuz oy kullanmasının veto anlamına gelmesi ile bu kuralın uygulandığı örgütlerde karar alımı ya çok az olmakta, ya da çok genel konularda karar alınabilmektedir.

b- Oybirliği ve oyçokluğu esasının birlikte uygulandığı örgütler: Avrupa

Birliği, Avrupa Konseyi, Birleşmiş Milletler Örgütü gibi bir çok örgüt örnek verilebilir. Buradaki temel ayırım, oybirliği ve oyçokluğu kurallarının hem konuya hem de yetkili organa göre farklı uygunmalarıdır.

c- Oyçokluğu esası bulunan örgütler

i- Basit çoğunluk: Amerikan Devletleri Örgütü, BM örgütü, Afrika Birliği Örgütü örnekler arasındadır.

ii- Nitelikli çoğunluk: Avrupa Birliği (Bakanlar Konseyi) ve ALADI (Dışişleri Bakanları Konseyi) karar alma biçimleri birer örnektir.

d- İttifakla (consensus) oy esası bulunan örgütler:

i- consensus si possible: Kutsal İttifak, Üçlü İttifak, Müttefik Devletler, İtilaf Devletleri'nin karar alışı biçimleri bu çerçevede içerisinde ele alınabilirler.

ii- consensus sine qua non: Bağımsız Devletler Topluluğu ve Arap Birliği içerisindeki karar alma biçimleri ise bu kategoriye örnek oluşturabilmektedir.

III. ÖRGÜT SINIFLANDIRMALARININ ÖRGÜT ÇALIŞMALARINDA KULLANIMI

XVII. yüzyıl ortalarında oluşmaya başlayan Avrupa Klasik Güç Dengesi ile kurulan ittifaklar sistemi, Otuz Yıl Savaşları'nı sona erdiren 1648 Vestfalya Antlaşması, XIX. yüzyılda ortaya çıkan uluslararası örgütlere zemin hazırlamıştır. Bu dönemin oluşumları ise, ancak II. Dünya Savaşı sonrasında ortaya çıkan uluslararası örgütlere kaynaklık edebilmiştir. Günümüzde sayıları giderek artan ve niteliksel değişimleri hızla geçiren çok sayıda uluslararası örgüt bulunması, bu alanda yapılan çalışmaları da etkilemektedir. İncelenen bir uluslararası örgüt ise; tarihsel süreci, üye kompozisyonu, politika ve faaliyetleri, sistemdeki etkileri, benzerleri ile karşılaştırmaları aracılığıyla ele alınabilir. İncelenen uluslararası sistemin bütünü içerisindeki örgütler için ise; örgütlerin karşılaştırılması, benzer / farklı faaliyetlerinin belirlenmesi, etkinliklerinin ölçülmesi sözkonusu olmaktadır. Her iki durumda da uluslararası örgütlerin temel ayrımlarının saptanmasına olan gereksinim ortaya çıkmaktadır. Varlık ve faaliyet nedenlerinin saptanması ve sebep-sonuç ilişkilerinin kurulabilmesi de, eldeki malzemenin öncelikle tanımlanmasını gerektirmektedir.

Uluslararası örgütlerin bir çok biçimde sınıflandırılmasının olanaklı olduğunu göstermek, farklı kriterlere göre değerlendirilebilir olduklarını ortaya koymak açısından anlamlıdır. Bu kriterlerin tümü, örgütlerin tanım ve faaliyetlerinin değişkenleri olarak ele alındığında, ortaya örgütü diğerlerinden ayıran temel veriler çıkabilmektedir. Şöyle ki:

ÖRGÜTLER

KRİTERLER	BM	AB	IMF	ICC ²⁰	WFTU ²¹
<u>Amaçlarına göre:</u>					
Ozel amaçlı			X	X	X
Genel amaçlı	X	X			
<u>Üye sayılarına göre:</u>					
Çift taraflı					
Çok taraflı	X	X	X	X	X
<u>Sürelerine göre:</u>					
Daimi	X	X	X	X	X
Geçici					
<u>Coğrafi dağılımlara göre</u>					
Evrensel	X		X	X	X
Bölgesel		X			
<u>Faaliyetlerinin önceliğine göre</u>					
Siyasal ve/veya askeri	X	X			X
Teknik					
Ekonomik	X	X	X	X	
<u>Faaliyetlerin çokluğuna göre</u>					
Tek işlevli			X	X	X
çok işlevli	X	X			
<u>Ortak motiflere göre</u>					
Kalkınma	X	X	X	X	
Siyasal/ideolojik					X
Dinsel					
İrksal					

(20) Uluslararası Ticaret Odası

(21) Dünya İşçi Sendikaları Federasyonu

	BM	AB	IMF	ICC	WFTU
<u>Yetkilerin kullanımına göre</u>					
Uluslararası	x	x	x	x	x
Uluslarüstü		x			
<u>Aktör tipine göre</u>					
Hükümetler arası	x	x	x		
Hükümetler dışı					x
Karma					
Hükümetler aşırı				x	
<u>Refah düzeylerine göre</u>					
Sanayileşmiş		x			
En fazla sanayileşmiş					
Gelişmekte olan					
Karma	x		x	x	x
<u>Örgüt modeline göre</u>					
Konferans	x		x		
Konfederasyon			x		x
Federasyon					x
<u>Gelişim aşamalarına göre</u>					
Başlangıçta belirlenim	x				
Aşamalı gelişim		x		x	x
İlerlemeci			x		
<u>Etkinliklerine göre</u>					
Etkin olan	x	x	x		
Etkin olmayan				x	x
<u>Oylama yöntemlerine göre</u>					
Oybirliği					
Oyçokluğu	x		x	x	
Karma		x			
İttifak					x

Örnek olarak verilen yukarıdaki örgütler ve onlara ilişkin değerlendirmeler, kriterlerin birer değişken olarak nasıl kullanılabileceğini göstermeye yöneliktir. Bu yöntem ile, şu türden değerlendirmelerin yapılması mümkündür:

a- BM Örgütü; genel amaçları bulunan, çok taraflı, daimi ve evrensel bir uluslararası örgüttür. Faaliyetlerinde öncelik ekonomik ve siyasal alanlara tanınmıştır. Çok işlevli bu kuruluşta üyeler arası ekonomik ve siyasal işbirliği motifleri birleştirici etki yaratmaktadır. Hükümetlerin temsil edildiği örgüt içerisinde kalkınmışlık düzeyleri birbirinden farklı üyeler bulunur ve bu üyeler konferans sistemi ile ilişkilerini sürdürürler. Statüsü, ilke ve faaliyetleri kurulduğu yıl olan 1945'te belirlenmiştir. Bir çok konuda etkin davranabilen BM' de kararlar oyçokluğu ile alınmaktadır.

b- Diğer bir değerlendirme ise, şu biçimde ortaya konabilir: BM ve AB, genel amaçlı, çok taraflı, daimi, çok yönlü faaliyet alanları bulunan, kalkınma ve siyasal işbirliği motiflerine önem veren etkin örgütlerdir. Ancak AB, bölgesel bir kuruluştur ve uluslarüstü nitelikleri daha öne çıkan, oybirliği kuralının da uygulandığı organlara sahip, sanayileşmiş ülkelerin işbirliğidir. Örgüt modeli konfederasyon ve hatta federasyona yakın bir çizgidedir ve aşamalı bir gelişim göstermektedir.

IV. SONUÇ YERİNE

Uluslararası örgütlerin sınıflandırmasına ilişkin bu türden bir çalışmanın genişletilmesi ve kriter sayısının artırılması olanaklıdır. Ayrıca, var olan tüm uluslararası örgütlerin bu tür bir tablo içerisinde yer alamayacak özelliklere sahip olması da olasıdır. Örgütlerin özellikle etkinliklerinin, motiflerinin, öncelikli amaçlarının değerlendirildiği noktalarda zaman zaman subjektif değerlerin kullanılması da sözkonusu olabilmektedir. Sınıflandırmada esas alınan kriterler, tüm eksiklerine rağmen uluslararası örgütlerin kendi başlarına ve karşılıklı olarak temel özelliklerinin tanımlanabilmesi, ayrıca incelemelere bir yöntem hazırlaması açılarından bir dayanak oluşturabilmektedirler. Böylece, farklı biçimlerde tanımlanan "uluslararası örgüt" kavramı, örgüte ilişkin tanım yapılması olanağına kavuşmaktadır. Her bir örgütün kendi özellikleri, uluslararası sistemin özellikleri ile birleştirildiğinde anlam kazanacak ve farklı olguların, farklı zaman aralıklarındaki gelişmelerin, birbirleri ile karşılaştırmasından kaçınılabilecektir. Geçerlilikleri tartışılır dahi olsa belirli değişkenler çerçevesinde yapılacak çalışmalar, uluslararası örgütlerin incelenmesi sırasında kullanılan kronolojik anlatım biçimlerine de yeni bir nefes katabilecektir.